

ศึกษาการถ่ายทอดของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์

The study of the transfer of folk wisdom kantrum of teachers in Surin

อดิศักดิ์ ชมดี¹ เฉลิมกิต แข่งแก้ว² และเชาว์ การวิชา³

Adisak Chomdee¹, Chalermkit Kengkaew² and Chao Kanwicha³

Received : March 17, 2023; Revised : April 5, 2023; Accepted : April 6, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยเรื่องศึกษาการถ่ายทอดของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์ 2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมและบทบาทหน้าที่ของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่ภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสังเกต เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึม กลุ่มผู้ได้รับการถ่ายทอด ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้าน มุ่งศึกษา 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 2) หมู่บ้านปอยตะแบง ตำบลนาบัว อำเภอเมือง

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Thailand; e-mail : tidaratthongkam26@gmail.com

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Thailand; e-mail : chalermkit.kk@bru.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Thailand; e-mail : kanwicha@hotmail.com

สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และ 3) หมู่บ้านระไซร์ ตำบลเนินยาง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

ด้านชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์ในจังหวัดสุรินทร์ทั้ง 4 ท่าน มีประสบการณ์ทางดนตรีพื้นบ้านกัณฑ์ ไม่ต่ำกว่า 20 ปี และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์สืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจวบจนปัจจุบัน จนส่งผลให้ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติอย่างมากมาย ซึ่งผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์ทั้ง 4 ท่าน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ผลงานภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทั้งทางด้านดนตรี ได้แก่ วงมโหรีกัณฑ์ และวงดนตรีพื้นบ้านกัณฑ์ ประเภทที่ 2 ผลงานภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการขับร้อง ประเภทที่ 3 ภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทางด้านช่างศิลป์การประดิษฐ์เครื่องดนตรีพื้นบ้านกัณฑ์ ได้แก่ ภูมิปัญญาสก็วล (กลองกัณฑ์) และภูมิปัญญาตรัว (ซอกัณฑ์) ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสุรินทร์

ด้านกระบวนการการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์ของครูภูมิปัญญาทั้ง 4 ท่าน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเคารพครูบาอาจารย์ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านใช้วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะแสดงให้เห็นถึงความเคารพของศิษย์ที่มีต่อครูบาอาจารย์ ซึ่งก่อนศิษย์จะเข้าเรียนจะต้องมีการทำพิธีไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ก่อนเริ่มเรียนเพื่อเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ โดยมีความเชื่อว่า ครูจะประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ศิษย์จนสามารถร่ำเรียนวิชาดนตรีสำเร็จ 2) ขั้นการคัดเลือกบทเพลง 3) ขั้นการถ่ายทอดทักษะเชิงปฏิบัติ 4) ขั้นการประเมินผลและปรับปรุง โดยกระบวนการการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) การถ่ายทอดด้านดนตรี คือ การเป่าปี่ไสละ การเป่าปี่อ้อ และการสีซอกัณฑ์ 2) การถ่ายทอดด้านการขับร้อง คือ ระหว่างการถ่ายทอดศิษย์จะต้องอาศัยมีการจดบันทึกเนื้อร้อง เพื่อที่จะจดจำเนื้อเพลงในการขับร้อง เนื่องจากบทร้องเพลงกัณฑ์มีเนื้อหาค่อนข้างยาว จึงต้องใช้วิธีการจดบันทึกเนื้อร้องและฝึกฝนเป็นเวลานาน ทั้งนี้การถ่ายทอดทางด้านตรีและการขับร้องในแต่ละบทเพลงครูต้องคำนึงถึงทักษะความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ และปฏิภาณไหวพริบของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปสู่กระบวนการฝึกฝน โดยเน้นการอธิบาย การสาธิตให้ศิษย์ทำตามฝึกประสบการณ์ออกแสดงในเวทีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศิษย์ให้เกิดความชำนาญตามทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล

ด้านบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกัณฑ์ในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทหน้าที่ของตนเอง คือ การเป็นต้นแบบของลูกศิษย์ มีความรัก ความเมตตาต่อศิษย์

และมีความเสียสละหมั่นเพียรศึกษาหาแนวทางปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อพัฒนาตนเอง 2) บทบาทหน้าที่ด้านสังคม คือ บทบาทต่อหน่วยงานรัฐในการเข้าบรรเลงเพลงในงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ทางจังหวัดจัดขึ้น การมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สืบสาน ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางด้านศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านจนเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนท้องถิ่น 3) บทบาทหน้าที่ทางภูมิธรรม คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนในชุมชน สังคม และประเทศให้คงอยู่คู่สังคมสืบไป

คำสำคัญ (Keywords) : การถ่ายทอด, ครูภูมิปัญญา, ดนตรีพื้นบ้านกันตรึม, บทบาท, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

A study on the study of the transmission of Kantrum folk wisdom teachers in Surin province. The objectives are: 1. To study the biographies and works of Kantrum folk wisdom teachers in Surin province.

To study the transfer of specific knowledge of Kantrum folk wisdom teachers and the roles and duties of Kantrum folk wisdom teachers in Surin province. by collecting documentary data and conducting field visits by interviewing related to the transmission of Kantrum folk wisdom teachers group of inherited who live in the area Ban Dong Man Cultural Village, Kho Ko Subdistrict, Mueang Surin District Surin Poitabang Village, Na Bua Subdistrict, Mueang Surin District Surin and Rasai Village, Chaniang Subdistrict, Mueang Surin District Surin The results showed that Biography and work of Kantrum folk wisdom teacher in Surin province It shows that the 4 Wisdom teachers are knowledgeable and competent from various backgrounds and works, and from their experiences in Kantrum folk music, each of them has at least 20 years of experience. Each side of folk should be honored and honored in their knowledge and abilities. and the transfer of knowledge in each aspect of the four teachers to their students the playing of the reed and the fiddling side It is the transmission that the local wisdom teacher uses oral transmission method.

and demonstrates the method before the students to learn music must perform a Wai Kru ceremony before starting the class to show respect to the

teachers to be able to successfully study music subjects as intended Regarding the transmission of singing It takes note-taking in order to memorize the lyrics of the song. Because singing Kantrum is quite difficult and the content is long. Therefore, a method must be used to record the lyrics. And the 4 wisdom teachers have roles and duties in society as role models and are accepted in conserving folk music culture to last forever. and demonstrates the method before the students to learn music must perform a Wai Kru ceremony before starting the class to show respect to the teachers to be able to successfully study music subjects as intended Regarding the transmission of singing It takes note-taking in order to memorize the lyrics of the song.

Because singing Kantrum is quite difficult and the content is long. Therefore, a method must be used to record the lyrics. And the 4 wisdom teachers have roles and duties in society as role models and are accepted in conserving folk music culture to last forever. and demonstrates the method before the students to learn music must perform a Wai Kru ceremony before starting the class to show respect to the teachers to be able to successfully study music subjects as intended Regarding the transmission of singing It takes note-taking in order to memorize the lyrics of the song. Because singing Kantrum is quite difficult and the content is long. Therefore, a method must be used to record the lyrics. And the 4 wisdom teachers have roles and duties in society as role models and are accepted in conserving folk music culture to last forever.

Keywords: Broadcast, Wisdom teacher, Kantrum folk music, Role, Surin

บทนำ (Introduction)

มรดกทางวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านมีปรากฏในทุกภูมิภาคของประเทศไทย อันถือเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่าของคนไทย วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสม และการอนุรักษ์ ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษซึ่งได้มีการคิดค้นสร้างสรรค์ด้วยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะประจำแต่ละท้องถิ่น จนแพร่กระจายอย่างกว้างขวางในทุกสังคม เพลงพื้นบ้านนับว่ามีบทบาทต่อวิถีชีวิต โดยความ

แตกต่างวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน ขึ้นอยู่กับสภาพบริบทสังคมความเชื่อ ความศรัทธา ของมนุษย์ ในสังคมนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งมรดกทางภูมิปัญญาที่สร้างคุณค่าทางจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมโดยสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจวบจน ปัจจุบันประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ส่งผลให้ชุมชนนั้นเกิดความรัก ความสามัคคี ความสนุกสนานรื่นเริง และยังสะท้อนเรื่องราวในอดีต อาทิเช่น วิถีการดำรงชีวิต เศรษฐกิจสังคม ค่านิยมความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ภาษา เครื่องดนตรี เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ดังนั้นวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของชนชาติใดก็ตาม จะเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่นิยมของคนในชาติได้ ย่อมมีการสั่งสมและสืบทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง โดยอาศัยความชำนาญ ความเชี่ยวชาญของครูภูมิ ปัญญาผ่านทักษะกระบวนการถ่ายทอดสู่บุตรหลาน ลูกศิษย์ ผู้สนใจ ประกอบกับการคิดค้นและการ พัฒนารูปแบบทางดนตรีจนเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่มีความโดดเด่น และเหมาะสมตามสภาพ บริบทของสังคมดังเช่น “วงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม” ของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์

ศิลปะการเล่นวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม เป็นวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านชาวไทยเชื้อสาย เขมรในจังหวัดสุรินทร์มีมานานเก่าแก่ และได้รับการสืบทอดกันมาไม่ว่าจะเป็นประเพณีพิธีกรรม ความเชื่ออีกทั้งมีดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นและภูมิปัญญาของชาวบ้านดนตรีนั้นมี บทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่นการร้องเพลง กันตรึมในงานมงคลต่างๆ อาทิ งานแต่งงาน โขนจุก บวชนาค การร้องดริตในช่วงปีใหม่แบบดั้งเดิม การเจียรงการบรรเลงตมในงานศพ เป็นต้น ซึ่งจุดมุ่งหมายในการเล่นกันตรึมมีหลายประการ คือ เล่นตามความเชื่อถือของคนในท้องถิ่น กล่าวคือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ นอกจากนี้เพลง กันตรึมยังเป็นเพลงที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของ คนไทยเชื้อสายเขมรในสมัยโบราณ ด้วยการใช้คนดนตรีและนักร้องกันตรึม ในการเล่นดนตรีและ การขับร้องเพลงบูชารักษากันตรึม ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการประกอบพิธีกรรมกันตรึม สิ่งเหล่านี้ จึงสร้างเรื่องราว เจตคติ ให้แก่คนไทยเชื้อสายเขมรที่มีความผูกพันกับเพลงพื้นบ้านของชาวท้องถิ่น นับเนื่องจากอดีตสืบมาจนถึงปัจจุบัน เพลงกันตรึม เป็นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายเขมร วงดนตรีกันตรึมมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของชาวสุรินทร์มาตั้งแต่ดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นงานพิธีแบบใด ในงานต่าง ๆ ของกลุ่ม คนผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยส่วนมากใช้วงกันตรึมบรรเลงยื้่นพื้นในงาน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542 : 145) ดังจะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมาย ในการเล่นกันตรึมของชาวไทยเชื้อสายเขมรมีหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น การเล่นตามความ เชื่อถือของคนในท้องถิ่นที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ การขับร้องเพลงบูชารักษากันตรึม และการขับร้อง ตามงานเทศกาลบุญประเพณีสำคัญ เป็นต้น

วงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม เป็นศิลปะการแสดงดนตรีที่เล่นในเขตอีสานใต้ เป็นศิลปะพื้นบ้านแบบไทย-เขมร บทร้องกันตรึมโบราณจะใช้บทร้องเป็นภาษาเขมรพื้นถิ่น โดยเฉพาะที่จังหวัดสุรินทร์ถือว่า กันตรึมเป็นเพลงแม่บทของเพลงพื้นบ้านและการละเล่นอื่น ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ ประวัติความเป็นมาของกันตรึมไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัด ว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด กันตรึมมีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวสุรินทร์ตั้งแต่สมัยโบราณ อาจารย์ปิ่น ดิสม ได้กล่าวไว้ว่า “กันตรึม” เป็นวงดนตรีที่มีมานานในสมัยก่อนนั้นยังไม่มีชื่อเรียก วงดนตรีชนิดนี้ ใช้เสียงกลองที่ใช้กำกับในวงเป็นจังหวะที่สนุกสนานเร้าใจ เสียงดัง “โจ๊ะ ตรึม ตรึม” จึงเอาเสียงของกลองที่ติดัง “ตรึม ตรึม” จึงเพี้ยนมาเป็น กันตรึม จึงได้มีการนำมาตั้งเป็นชื่ วงดนตรีซึ่งเรียกว่า “วงกันตรึม” ในเวลาต่อมาในวงกันตรึมประกอบไปด้วย นักดนตรี นักร้อง บางวงอาจมีผู้เล่นที่มีความสามารถ เช่น ผู้เล่น 1 คน อาจทำหน้าที่ได้สองอย่างพร้อม ๆ กัน คือ การบรรเลงดนตรีพร้อมกับขับร้องไปด้วย วงกันตรึมประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี 3 ชนิด ได้แก่ ปี่อ้อ ตีรว (ซอกันตรึม) สก๊วล (กลองกันตรึม) หรือ โทนกันตรึม โดยในการบรรเลง ปี่อ้อจะทำหน้าที่เป็นประธานของวงโดยเป็นหลักในการเทียบเสียงและการบรรเลง ส่วนซอมีหน้าที่ดำเนินทำนอง โทนกันตรึมมีหน้าที่ควบคุมจังหวะ (โฆษิต ดิสม, 2565 : สัมภาษณ์) นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวว่า กันตรึมเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ใช้กลองตีกำกับเป็นจังหวะ ซึ่งเป็นกลองกันตรึมหรือภาษาพื้นบ้านสุรินทร์เรียกว่า สกวล เสียงของกลองกันตรึมจะดัง โจ๊ะ ตรึม ตรึม โจ๊ะ ตรึม ตรึมเช่นเดียวกับปราชญ์ท้องถิ่น นายเผย ศรีสวาท กล่าวว่ากันตรึมมาจากเสียงกลอง โจ๊ะ ตรึม ตรึม (เผย ศรีสวาท, 2565 : สัมภาษณ์) นอกจากนี้ นายดัด สังขาว ยังได้กล่าวว่า กันตรึมว่าเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งนำเอาจังหวะตีโทน โจ๊ะ ตรึม ตรึม มาเป็นชื่ วงดนตรีเรียกว่า กันตรึม ซึ่งหมายถึง “โทน” นั่นเอง (ดัด สังขาว, 2565 : สัมภาษณ์)

เพลงพื้นบ้านในภาคอีสานแบ่งอธิบายได้ตามกลุ่มวัฒนธรรม 3 กลุ่มใหญ่ คือ เพลงในกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ กลุ่มวัฒนธรรมเพลงโคราช และกลุ่มวัฒนธรรมเจริ่ง กันตรึม ซึ่งจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมเจริ่ง กันตรึม ก็คือ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนโดยส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาประจำถิ่น และมีวัฒนธรรมเป็นแบบเฉพาะตน จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานตอนใต้ หรือ อีสานใต้ มีชื่อเสียงด้านการเลี้ยงช้าง การทอผ้าไหม และมีปราสาทขอมหลายแห่ง ประกอบไปด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติหลายภาษา เช่น ไทยอีสาน ส่วย กูย เขมร มีวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้านเจริ่ง กันตรึม ซึ่งขับร้องด้วยภาษาเขมร กลุ่มประชากรที่ใช้ภาษาเขมรจะมีวัฒนธรรมแบบเขมร มีเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ซึ่งจังหวัดสุรินทร์ ได้ให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของกันตรึม ในระหว่างปี พ.ศ. 2521-2525 นับว่าเป็นช่วงของการพัฒนาเพลงกันตรึม โดย อาจารย์สุพรรณดี เหลือบบุญชู และอาจารย์สม

จิตร กัลป์ยาศิริ (พ่วงบุตร) ทั้งสองท่านเป็นอาจารย์ที่วิทยาลัยครูสุรินทร์ ได้รับความร่วมมือจากผู้มีความรู้ด้านกันตรึมในหมู่บ้านดงมันเช่น ครูพูน สามสีครูปิ่น ดิสม ครูโบราณ จันทร์กลั่นและบรรดาผู้เชี่ยวชาญด้านกันตรึมอีกมากมาย ได้ให้ความสนใจในการวิเคราะห์เกี่ยวกับดนตรีกันตรึมซึ่งใช้ทำนองเพลงเป็นภาษาเขมรพื้นถิ่นอย่างต่อเนื่อง และต่อมาในปี 2526 มีการสัมมนางานวิจัยของ อาจารย์สมจิตร กัลป์ยาศิริซึ่งเป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์ในเรื่องของบทร้องกันตรึมโดยได้รับทุนจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และมีผู้มีชื่อเสียงเข้าร่วมสัมมนาด้วยคือ อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้จัดทำหนังสือเพลงพื้นบ้านสุรินทร์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ มีการนำเสนอดนตรีและนาฏศิลป์กันตรึมเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้บทเพลงกันตรึมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง (สุนทร อ่อนคำ, 2556 : 2)

การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี สังคมเปลี่ยนมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่มุ่งหวังผลิตสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่งออกไปขายนอกประเทศ ศิลปวัฒนธรรมจึงถูกมองข้ามไปคนส่วนน้อยที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ไว้ แต่ก็ไร้พลังที่จะต้านกระแสวัฒนธรรมที่ล้นหลามเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยนอกจากนี้การเล่นกันตรึมได้พัฒนารูปแบบไปอย่างมากตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรมเพื่อสนองความต้องการของผู้ชม เช่น มีการนำเครื่องดนตรีสากลประเภทกลองชุดเบส กีตาร์ อิเล็กโทรน เข้ามาเล่นแทน หรือ เล่นผสมกับเครื่องดนตรีโบราณ นำเอาระบบเวที แสง สี เสียง เครื่องมือถ่ายทำและเครื่องตัดต่อที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการแสดง ตลอดจนได้พัฒนาการแต่งกายของหางเครื่องให้น่าตื่นตาดู ได้พัฒนาการแสดงเพลงดนตรีจนสามารถก้าวเข้าสู่ความทันสมัยซึ่งเดิมคนทั่วไปมองศิลปะเพลงพื้นบ้านว่าเป็นศิลปะที่ล้าสมัย โบราณและล้าสมัย (เครือจิต ศรีบุญนาถ, 2534 : 71)

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของศิลปะการเล่นวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมของชาวไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ในด้านบทร้อง เครื่องดนตรี และการแสดงดนตรีมีความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความให้สอดคล้องกับยุคสมัยอย่างรอบด้าน อาทิเช่น ด้านบทร้องจะมุ่งเน้นการสอนในด้านการดำรงชีวิต การครองเรือน โดยการร้องเกี่ยวพาราสีกันทำให้เกิดมีความสนุกสนานรื่นเริงมากยิ่งขึ้น ด้านเครื่องดนตรีในอดีตมีเพียง กลอง 2 ใบ ซอ ปี่อ้อ ฉิ่ง ฉาบ กรับ ซึ่งปัจจุบันมีการปรับให้มีความสอดคล้องและมีการเสริมเครื่องดนตรีสากลมาใช้มากขึ้น ได้แก่ ซอไฟฟ้า กลองชุด อิเล็กโทรน กลองทอม เบส และกีตาร์ เข้ามาให้ฟังง่ายขึ้น และมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ด้านการแสดงดนตรี ในอดีตจะแสดงในงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ และมีการที่สอดคล้องกับด้านความเชื่อแต่ในปัจจุบันก็ได้มีการแสดงในงานสำคัญมากขึ้น ดังนั้นการเล่น

วงดนตรีกันตรึมพื้นบ้านในจังหวัดสุรินทร์ อาจจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความนิยม ความสะดวกของผู้เล่น และโอกาสในงานของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ

อย่างไรก็ตามผลของการเปลี่ยนแปลงของศิลปะการละเล่นวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม ยังคงส่งผลกระทบให้การสืบทอดดนตรีกันตรึมลดน้อยลง กล่าวคือ ผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้ต้องเดินทางไปหาครูในระยะไกล 5- 10 กิโลเมตร ผู้เรียนจะต้องมีความอดทนสูงในการเดินทางไปฝึกฝนการเรียนการสอนใช้วิธีการสอนแบบปากต่อปากจากครูผู้สอนแบบโบราณ ผู้ก็จะสอนตามสภาพที่ตนเองรับมา อย่างไรก็ตามสอนอย่างนั้น ทำให้ผู้เรียนดนตรีในจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเรียนกันตรึมเนื่องจากส่วนใหญ่มองว่าไม่น่าสนใจ เพราะ เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาใช้ความอดทนกับการฝึกและอยู่ห่างไกลตัว หรือ หากใครสนใจเรียนก็จะสืบเสาะหาครูจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนกันตรึมจะต้องมีครูสอนไม่เหมือนคอมพิวเตอร์ที่สามารถเรียนรู้เองได้ และอีกประการหนึ่งภาพกันตรึมจากเว็บไซต์ก็ไม่น่าสนใจ ในระดับอุดมศึกษาก็เพิ่งเริ่มให้มีการเรียนการสอนโดยจะแทรกกันตรึมเข้าไปรวมในวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น ดังการสืบทอดทางด้านกันตรึมอย่างแท้จริงจึงเป็นไปได้ยากเนื่องจากปัจจุบันในยุคที่เทคโนโลยีกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้ผู้ที่สนใจอาจสามารถศึกษาได้เองจากทางอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้สืบทอดน้อยลง ครูบาอาจารย์ที่เก่าแก่อีกเริ่มล้มหายตายจากไป หรือบางท่านก็มีความเจ็บป่วยร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงเช่นเดิม

ดังนั้นเพื่อให้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านกันตรึม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในด้านดนตรีวิทยาและก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม แก่ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาในเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านกันตรึมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้าถึง และตระหนักถึงคุณค่าของเพลงพื้นบ้านกันตรึมที่เคยได้รับความนิยมน้อยอย่างแพร่หลายในอดีต ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญากันตรึมซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนผันไปตามกระแสสังคมและมีแนวโน้มจะสูญหายไป อนึ่งการเรียนกันตรึมจากครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึม โดยตรงนั้นจะได้รับทั้งศาสตร์วิชาความรู้ตลอดทั้งความรักความเมตตา ระหว่างครูบาอาจารย์ที่มีต่อศิษย์จนเกิดความรู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมภูมิปัญญา จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นควรศึกษาชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาและบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้ทราบถึงประวัติ ผลงาน

ความเชี่ยวชาญ และกระบวนการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมเพื่ออนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดให้คงอยู่คู่สังคมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมและบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อไปศึกษาสังเกตกลุ่มเป้าหมาย ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิธีการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการเชิงวิเคราะห์ ซึ่งขั้นตอนวิธีการวิจัยและการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. บุคคลผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกบุคคลข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินงาน ประกอบด้วย การรวบรวมรายชื่อครูภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีที่มความรู้ความสามารถด้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ และกำหนดคุณสมบัติบุคคลข้อมูลในการศึกษา โดยผู้วิจัยต้องการข้อมูลด้านแนวคิดในการถ่ายทอด การเลือกบทเพลง และขั้นตอนการถ่ายทอดด้านการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึม บุคคลข้อมูลต้องมีคุณสมบัติด้านความรู้ความสามารถเฉพาะด้านนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีประวัติและผลงานทางด้านดนตรีพื้นบ้านกันตรึมที่เป็นที่ยอมรับในจังหวัดสุรินทร์ และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนั้น ๆ สู่ศิษย์ประกอบด้วย

- 1.1 นายเผย ศรีสวาท ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ ด้านการเป่าปี่ไสละ
- 1.2 นายดัด สังข์ขาว ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ ด้านการเป่าปี่อ้อ
- 1.3 นายโสมสิต ดีสม ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ ด้านการสีซอกันตรึม
- 1.4 นางสาวรวม ดีสม ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ ด้านการร้องเพลง

กันตรึม

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแบบสำรวจข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีข้อกำหนดข้อคำถามไว้ล่วงหน้า และในการสัมภาษณ์ผู้ตอบแต่ละคนจะต้องได้รับการถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกันด้วย ดังนั้น การสัมภาษณ์แบบนี้จำเป็นต้องใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้ก่อน การสัมภาษณ์แบบมีคำถามแน่นอนช่วยให้ผู้ถาม ถามตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่องไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีกำหนดคำถามที่แน่นอนตายตัว หรือหากมีการกำหนดไว้บ้างก็เป็นคำถามประเด็นหลัก ในการสัมภาษณ์ก็ไม่จำเป็นต้องใช้คำถามเหมือนกัน การเรียงลำดับคำถาม也不需要เหมือนกัน เป็นการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้าง มีอิสระในการถามเพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ข้อมูลที่ได้รับไม่นิยามเอามาเปรียบเทียบกัน ไม่ได้มุ่งเอามาพิสูจน์สมมติฐาน คำตอบที่ได้รับอาจนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีคำถามที่แน่นอนในครั้งต่อไปได้

2.3 แบบสังเกต (Observation) ประกอบด้วย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลเอกสาร โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องทฤษฎีทางวัฒนธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้าน โดยรวบรวมและศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลทางราชการ ได้แก่ สำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

3.2 การรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านและบุคคลในชุมชนโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ หมู่บ้านปอยตะแบง ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และหมู่บ้านระไซค์ ตำบลเฉนียง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งการเก็บรวบรวมทั้งหลายเหล่านี้ได้ใช้อุปกรณ์ในการจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ กล้องบันทึกภาพนิ่ง ระเบิดิจิตอล เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวโดยใช้แบบการสำรวจข้อมูล ดังนี้

3.2.1 แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อบันทึกคำตอบจากครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ ซึ่งการใช้แบบสอบถาม ผู้ตอบตอบโดยการเขียนตอบลงในแบบสอบถามหรือให้ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้บันทึกลงในแบบสัมภาษณ์นั้น

3.2.2 แบบสังเกต เป็นการบันทึกการสังเกตในแบบสังเกต บันทึกองค์ความรู้จากการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมให้กับศิษย์ อาจจะเป็นผู้ร่วมรับการถ่ายทอดการบรรเลงเพลงกันตรึมหรือเป็นผู้รับชมในการบรรเลงของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับศิษย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 กำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์ของการแสดงและเนื้อหา โดยคัดเลือกจากเนื้อหาเชิงลึกในวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อจัดเตรียมข้อมูลในการเรียบเรียงชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์ ทั้ง 4 ท่าน จากการสัมภาษณ์ นำบทสัมภาษณ์ และจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ความสำคัญที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นบันทึกชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์

4.2 เรียบเรียงวิธีการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสุรินทร์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ครูภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการเป่าปี่ไสไล ด้านการเป่าปี่อ้อ ด้านการสีซอกันตรึมและการตีกลองกันตรึม และด้านการร้องเพลงกันตรึม และบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมที่มีต่อสังคม

4.3 นำผลงานไปประเมินเพื่อการปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง

4.4 พัฒนาปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและเผยแพร่ และบันทึกเทปลงแผ่นซีดี

4.5 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามประเด็นศึกษาและเขียนรายงานสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยเรื่องศึกษาการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยสามารถ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์

1.1) ครูเผย ศรีสวาท ครูภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่ไสไล

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันครอบครัวครูเผย ศรีสวาท ถือได้ว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในฐานะปานกลาง ครูเผย ศรีสวาท ถือเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักสำคัญของครอบครัว เพราะเป็นพี่ชายคนโตในพี่น้องจำนวน 4 คน จึงต้องช่วยแบ่งเบาภาระต่างๆ ในครอบครัวตั้งแต่ยังเด็กแสดงถึงความรับผิดชอบและความกตัญญูรู้คุณต่อครอบครัวของนายเผยเมื่อสมรสแล้วยังเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีอีกด้วย เพราะสังเกตได้จากการสัมภาษณ์ที่ไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและของมีค่าทั้งหลาย ทั้ง

ยังยืนยันชั้นเชิงหาเลี้ยงภรรยาและบุตรชายหญิงอีก 4 คน ทั้งทำอาชีพเกษตรกร (ทำนา) รับจ้าง บรรเลงดนตรีในงานต่าง ๆ รับจ้างต่อเกวียนและรับจ้างทั่วไป จนกระทั่งมีฐานะมั่นคง ทั้งยังส่งบุตรธิดาเล่าเรียนจนกระทั่งปัจจุบันมีอาชีพและครอบครัวที่มั่นคงเช่นกันนอกจากนี้ ครูเผย ศรีสวาท ได้สร้างสถานที่ฝึกซ้อมและเครื่องดนตรีไว้เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังสามารถมาเรียนรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้านกันตรึมอีกด้วย แสดงถึงความมีน้ำใจ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และแสดงถึงความมีสำนึกตอบแทนบุญคุณแผ่นดินเกิดของนายเผยได้เป็นอย่างดี

1.1.1) ด้านประวัติการศึกษาดนตรี

ภาพที่ 1 ครูเผย ศรีสวาท

ที่มา : อดิศักดิ์ ชมดี (ถ่ายภาพ. 8 กันยายน 2565)

ตระกูลศรีสวาทสืบทอดอาชีพการเป็นนักดนตรี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนับได้ 6 ชั่วคน ครูเผย ศรีสวาท ถือเป็นคนสำคัญที่เชื่อมความรู้ ด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังโดยเฉพาะบุตรหลานในตระกูล และยังเป็นหลักที่ทำให้กิจกรรมดนตรีในตระกูลศรีสวาทขับเคลื่อนถึงปัจจุบัน

ครูเผย ศรีสวาท เป็นผู้ทรงคุณวุฒิวิญญูด้านดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ของจังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้มีความรู้ ลึกซึ้งเกี่ยวกับศิลป์แขนงนี้เพราะนอกจากจะร่ำเรียนจากครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถหลายท่านในอดีตแล้ว การฝึกฝนตนเองและการเอาใจใส่ด้านดนตรียังเป็นเรื่องที่นายเผยให้ความสำคัญอย่างยิ่งอีกด้วยนายเผยเป็นผู้ยึดมั่นในคา สั่งสอนและมีความกตัญญูเทวทิตาคุณต่อครูอาจารย์ของตนโดยได้นำคำสั่งสอนเหล่านั้นมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดถึงปัจจุบัน และถ่ายทอด

ให้แก่ศิษย์ของตนนายเผยยังถือเป็นผู้พลิกฟื้นและสืบสานดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ให้คงอยู่ในหมู่บ้าน
ระไซร์ ตำบลเนินยาง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

1.1.2) ด้านผลงานการแสดง

รางวัลและผลงานเป็นครั้งสำคัญที่ครูเผย ศรีสวาทได้รับ มีทั้งที่ได้รับในส่วนของบุคคล
และในส่วนของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้เข้าประกวดในงานต่างๆ ครูเผย ศรีสวาทเดินทางไป
บรรเลงบ่อยครั้งมากที่สุด ได้แก่งานประเภทที่รับใช้วิถีชีวิตของผู้นในสังคม ทั้งงานมงคลและงาน
อวมงคล ซึ่งในแต่ละครั้งครูผู้ถ่ายทอดความรู้ จะร่วมเดินทางไปบรรเลงกับศิษย์ด้วยอย่างสม่ำเสมอ
จึงเกิดการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติและบรรเลงดนตรีในสถานที่จริง

1.2) ครูดีด สังข์ขาว ครูภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่อ้อ

ครูดีด สังข์ขาว อายุ 73 ปี เกิดปี 2491 บิดามารดาชื่อนายยีน และนางบัว สังข์ขาว
สมรสกับนางละอาย สังข์ขาว มีบุตรธิดา 3 คน อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่บ้านปอยตะแบง ตำบลนา
บัว อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันทำนาเป็นอาชีพหลัก ครูดีด สังข์ขาว เริ่มเรียนขอ
กันตรึมเมื่ออายุ 18 ปี กับนายพอก งามประจบ ต่อมาฝากตัวเรียนเพลงดุ่มโมงกับนายเลียด สมาน
มิตร กระทั่งเป็นนักดนตรีวงดุ่มโมงและวงกันตรึมประจำ และได้เริ่มเรียนเป่าปี่อ้อกับครูเลียด
หมู่บ้านปอยตะแบง

1.2.1) รางวัลและผลงาน

รางวัลและผลงานของครูดีด สังข์ขาวได้เดินทางไปเผยแพร่วัฒนธรรมการบรรเลง
เพลงกันตรึมและเพลงดุ่มโมงที่ประเทศกัมพูชา ครูดีด สังข์ขาว เดินทางไปบรรเลงบ่อยครั้งมากที่สุด
ได้แก่งานประเภทที่รับใช้วิถีชีวิตของผู้นในสังคม ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล

1.3) ครูโฆสิต ดิสม ครูภูมิปัญญาด้านการสืบทอดกันตรึม

ภาพที่ 2 ครูโฆสิต ดิสม

ที่มา : อดิศักดิ์ ชมดี (ถ่ายภาพ. 8 กันยายน 2565)

ครูโฆสิต ดิสม เกิดเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2499 ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ สะดวก 98 หมู่ที่ 8 บ้านดงมัน ตำบลโคโค อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ อดีตข้าราชการบำนาญ ปัจจุบันประกอบอาชีพทำนา และรับงานแสดงดนตรีพื้นบ้านตามงานต่าง ๆ ครูโฆสิตอยู่ในครอบครัวครูเพลง และมีบิดาคือ ครูปั้น ดิสม เป็นต้นแบบในการร้องและประพันธ์เพลงกันตรึม เพลงเจรียง และถ่ายทอดเพลงกันตรึมในหมู่บ้าน ชุมชน และระดับประเทศ ทำให้ครูโฆสิตได้ซึมซับ สืบสานผลงานการสร้างสรรคบทเพลงกันตรึมและเจรียงจากบิดา สามารถประพันธ์เพลงกันตรึมตามแบบฉบับฉันทลักษณ์โบราณได้อย่างดีเยี่ยม ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยครบถ้วนงดงาม ทั้งวรรณศิลป์ และคุณค่าของภาษา สะท้อนสภาพสังคมได้อย่างดี

รางวัลและผลงาน

1.3.1) รางวัลและผลงาน

รางวัลและผลงานของครูโฆสิต ดิสม ที่ได้รับมีทั้งที่ได้รับในส่วนของบุคคล และใน ส่วนของการส่งวงดงมันรักกันตรึมที่เข้าประกวดในงานต่างๆ ครูโฆสิต ดิสม เดินทางไปบรรเลง บ่อยครั้งมากที่สุด ได้แก่งานประเภทที่รับใช้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ครูโฆสิต ดิสม ยังเป็นวิทยากร

ให้ความรู้เกี่ยวกับกันตรึมทั้งในเขตบริการภายในจังหวัดและนอกจังหวัดอีกด้วย จึงทำให้ครูโสมิต ดีสม จึงเป็นที่รู้จักในของผู้ถ่ายทอดกันตรึม

1.4) ครูสำรวม ดีสม ครูภูมิปัญญาด้านการร้องเพลงกันตรึม

ภาพที่ 3 ครูสำรวม ดีสม

ที่มา : อติศักดิ์ ชมดี (ถ่ายภาพ. 8 กันยายน 2565)

ครูสำรวม ดีสม เกิดเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2513 อายุ 51 ปี บ้านเลขที่ 186 หมู่ 6 บ้านปราสาทเบง ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์เชื้อชาติไทย สัญชาติไทยโดยกำเนิด นับถือศาสนาพุทธ เป็นบุตรของนายรี ช่อนกลิ่น และนางเรียม ช่อนกลิ่น

ครูสำรวม ดีสม ประกอบอาชีพ พนักงานราชการโรงเรียนบ้านดงมัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 สมรสกับ นายโสมิต ดีสม อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านส้มป่อย ปัจจุบัน ข้าราชการบำนาญ ที่อยู่ปัจจุบัน 98 หมู่ที่ 8 (บ้านดงมัน) ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ

(1) นางสาวพิมพ์พลี ดีสม ปัจจุบันเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการรำและการร้องเพลงกันตรึม อีกทั้งยังถ่ายทอดความรู้ให้กับ นายมขวี ดีสม

(2) นายมขวี ดีสม ปัจจุบันประกอบอาชีพนักร้องอิสระ

ครูสำรวม ดีสม ชอบการแสดงและร้องเพลงตั้งแต่ในวัยเด็ก เนื่องจากในเขตหมู่บ้านมักนิยมการละเล่นกันตรึม ทำให้ซึมซาบ ขนบธรรมเนียมประเพณีและมีใจรักในด้านกันตรึม จึงเริ่มฝึกร้องกันตรึมตั้งแต่นั้นมา โดยอาศัยการถามและจำจากผู้รู้ในหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็นำ

มาฝึกหัดขับร้องเองโดยมีพ่อเป็นผู้ฝึกสอนให้อย่างสม่ำเสมอ และเมื่ออายุ 9 ขวบ ได้เริ่มฝึกร้องกันตรึมมาโดยตลอด พอคล่องและเก่งแล้วพ่อก็เริ่มพาไปเล่นด้วยตามสถานที่ต่าง 1 เช่น ร้องเพลงในหมู่บ้านร้องเพลงเชียร์ในงานกีฬาตั้งแต่ตำบลจนถึงระดับจังหวัด

1.4.1) รางวัลและผลงาน

รางวัลและผลงานของครูสำรวม ดีสม ที่ได้รับทั้งในส่วนของคุณคณนั้นก็มีค่อนข้างมาก ครูสำรวม ดีสม เป็นที่รู้จักในจังหวัดสุรินทร์ ในนาม ว่า “น้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์” รางวัลและไม่ว่าจะเป็นการประกวดต่าง ๆ ก็จะได้รับรางวัลมากมาย และผลงานการเป็นวิทยากรให้ความรู้ หรือรวมไปถึงการไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศอีกด้วย

2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมและบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์

2.1) การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่โกล ของครูเผย ศรีสวาท

การถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านการเป่าปี่โกลของครูเผย ศรีสวาท สู้ นายพิระศักดิ์ ร่ำเรือง มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ และโดยการใช้นิ้วในการกดปี่ให้เกิดเสียงต่าง ๆ ให้ศิษย์ฟังก่อน จากนั้นให้ศิษย์เป่าตามเสียงที่ครูเป่า พอได้แล้ว ครูเผยก็จะเปลี่ยนไปเสียงอื่น จนกระทั่งรู้ทุกเสียงของปี่โกลแล้วจากนั้น ก็จะสอนเรียนเพลงครูประกอบไปด้วยเพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงตะลิ่ง เพลงสมัย เพลงทรงปราสาท และเพลงตะนาวตามลำดับ และหลังจากที่ได้เรียนเพลงทั้ง 6 เพลงแล้วนั้น ก็จะเริ่มเรียนเพลงอื่น ๆ ต่อไป ในการถ่ายทอดความรู้แบบนี้อาจจะดูค่อนข้างยากในยุคปัจจุบัน หากไม่มีการจดบันทึก แต่ความถนัดของครูเผย ศรีสวาท ที่จะใช้วิธีนี้ในการถ่ายทอดเพื่อที่ศิษย์จะจำได้เร็วกว่าการมานั่งจดบันทึก

บทบาทหน้าที่ของครูเผย ศรีสวาท ต่อสังคม ต่อองค์กร และต่อหน่วยงานรัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อสังคม มีการช่วยเหลือทุกครั้งเวลาที่ชุมชนมีงานทั้งที่เป็นงานมงคลและงานอวมงคล มีบทบาทในการเป็นวิทยากรในให้ความรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้านกันตรึมตามโรงเรียนในเขตบริการของตำบล อีกทั้งยังมีบทบาทต่อหน่วยงานรัฐในการเข้าบรรเลงเพลงในงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ทางจังหวัดจัดขึ้น

2.2) การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่อ้อ ของครูตัด สังข์ขาว

การถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านการเป่าปี่อ้อของครูตัด สังข์ขาว สู้ นายอนุชา ทวีเหลือ ก่อนศิษย์ที่จะมาเรียนการเป่าปี่อ้อ จะต้องมีพิธีไหว้ครูดนตรี เพื่อขอรับเป็นศิษย์และเพื่อศิษย์จะได้ร่ำเรียนวิชาได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ วิธีการถ่ายทอดการเป่าปี่ของครูตัด เป็นการเรียนการสอนด้วย

วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ การเรียนเป่าปี่อาจจะเริ่มเรียนเป่าเสียงจากเสียงต่ำสุด เป็นการกดนิ้ว ปิดรูทั้ง 8 รู จากนั้นเริ่มไล่เปิดนิ้ว เสียงจากต่ำ ค่อยๆ ไล่ขึ้นทีละนิ้ว ครูตัดจะให้ทำนองเสียงเป็น “นอย นอย นอย” ตามระดับเสียงที่สูงขึ้นไปตามขั้นบันไดเสียง ซึ่งผู้ที่เรียนก็จะสังเกตและปฏิบัติ ตามครูในการเลียนเสียง และครูจะสอนเพลงมลูโปดงก่อนเป็นเพลงแรก

บทบาทหน้าที่ของครูดัด สังข์ขาว ต่อสังคม ต่อองค์กร และต่อหน่วยงานรัฐ มีบทบาท หน้าที่ในการให้บริการต่อสังคม มีการช่วยเหลือทุกครั้งที่ชุมชนมีงานทั้งที่เป็นงานมงคลและงาน อวมงคล มีบทบาทในการเป็นวิทยากรในให้ความรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้านกันตรึมตามโรงเรียนในเขต บริการของตำบล อีกทั้งยังมีบทบาทต่อหน่วยงานรัฐในการเข้าบรรเลงเพลงในงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ ทางจังหวัดจัดขึ้น

2.3 การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาด้านการสืบทอดกันตรึม ของครูโฆสิต ดีสม

การถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านการสืบทอดกันตรึมของครูโฆสิต ดีสม สุนายกัมพล ช่อทับทิม มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ โดยการต่อเพลงจากเพลงง่ายไปยาก ส่วนในเพลงครู กันตรึมนั้น หากศิษย์คนใดที่ครูประเมินแล้วว่าสามารถต่อเพลงได้ ครูก็จะถ่ายทอดเพลงครูให้กับ ศิษย์คนนั้น และต่อเพลงเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ต่อไป

บทบาทหน้าที่ของครูโฆสิต ดีสม ต่อสังคม ต่อองค์กร และต่อหน่วยงานรัฐ มี บทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อสังคม มีการช่วยเหลือทุกครั้งที่ชุมชนมีงานทั้งที่เป็นงานมงคล และงานอวมงคล มีบทบาทในการเป็นวิทยากรในให้ความรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้านกันตรึมตาม โรงเรียนในเขตบริการของจังหวัดสุรินทร์ และนอกจังหวัด อีกทั้งยังมีบทบาทต่อหน่วยงานรัฐในการ เข้าบรรเลงเพลงในงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ทางจังหวัดจัดขึ้น

2.4 การถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาด้านการสืบทอดกันตรึม ของครูสำรวม ดีสม

กระบวนการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านการร้องเพลงกันตรึมของครูสำรวม ดีสม สุนางสาวพิมพ์ลิ ดีสม วิธีการถ่ายทอดการร้องเพลงกันตรึมสู่ศิษย์จะใช้วิธีการสอนแบบการ จดบันทึกเนื้อเพลง หลังจากจำเนื้อเพลงได้แล้ว ก็จะพาร้องเข้ากับทำนองเพลง จะกระทั่งสามารถ ร้องเพลงกันตรึมได้ โดยส่วนใหญ่ศิษย์ที่จะเรียนร้องได้ประสบความสำเร็จนั้น ค่อนข้างน้อย เพราะว่าการร้องเพลงกันตรึม จะต้องมทั้งพรสวรรค์และพรแสวงจึงจะสามารถเรียนร้องเพลง กันตรึมได้ แต่ถึงอย่างไรการเรียนร้องเพลงกันตรึมก็เป็นสิ่งที่สำคัญและยังคงเป็นเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นในวงดนตรีกันตรึมอีกด้วย

บทบาทหน้าที่ของครูโฆสิต ดีสม ต่อสังคม ต่อองค์กร และต่อหน่วยงานรัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อสังคม มีการช่วยเหลือทุกครั้งที่ชุมชนมีงานทั้งที่เป็นงาน

มงคลและงานอวมงคล มีบทบาทในการเป็นวิทยากรในให้ความรู้การเล่นดนตรีพื้นบ้านกันตรึมตามโรงเรียนในเขตบริการของจังหวัดสุรินทร์ และนอกจังหวัด อีกทั้งยังมีบทบาทต่อหน่วยงานรัฐในการเข้าบรรเลงเพลงในงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่ทางจังหวัดจัดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1) ด้านชีวประวัติและผลงานของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 4 ท่าน ได้แก่ ครูเผย ศรีสวาท (ครุภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่ไสล) ครูตัด สังข์ขาว (ครุภูมิปัญญาด้านการเป่าปี่อ้อ) ครูโสมสิต ดีสม (ครุภูมิปัญญาด้านการสีซอกันตรึม) ครูสำรวม ดีสม (ครุภูมิปัญญาด้านการร้องเพลงกันตรึม) ที่ถือเป็นบุคคลสำคัญต่อสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมรจังหวัดสุรินทร์ ด้วยประสบการณ์ทางดนตรีพื้นบ้านกันตรึมของทุกท่านที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมสืบต่อกันมาไม่ต่ำกว่า 20 ปี ส่งผลให้ครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติอย่างมากมาย ซึ่งผลงานของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ผลงานภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทั้งทางด้านดนตรี ได้แก่ วงมโหรีกันตรึมและวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม ประเภทที่ 2 ผลงานภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการขับร้อง ประเภทที่ 3 ภูมิปัญญาศาสตร์ความรู้ความสามารถทางด้านช่างศิลป์การประดิษฐ์เครื่องดนตรีพื้นบ้านกันตรึม ได้แก่ ภูมิปัญญาสก็่วล (กลองกันตรึม) และภูมิปัญญาตรัว (ซอกันตรึม) ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดสุรินทร์ กระบวนการการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครุภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมของครุภูมิปัญญาทั้ง 4 ท่านสามารถสรุปได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเคารพครูบาอาจารย์ 2) ขั้นการคัดเลือกบทเพลง 3) ขั้นการถ่ายทอดทักษะเชิงปฏิบัติ 4) ขั้นการประเมินผลและปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับ สุดฤทัย เมอะประโคน (2562 : 25-26) ที่ทำการศึกษาเรื่อง กันตรึมบุรีรัมย์คณะบุญ ถึงตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า นายบุญถึง ปานะโปย เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2488 จบการศึกษาชั้น 1 (ป.1) ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ 8 ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แต่งงานกับนางเงิน ปานะโปย มีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นศิลปินด้านกันตรึมพื้นบ้าน ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ สืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมมาจากบิดาซึ่งเป็นศิลปินนักดนตรีมโหรีปี่พาทย์ และผู้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ปี 2561 นานกว่า 40 ปี นายบุญถึง ปานะโปย เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเมตตาต่อผู้คนทั่วไปและลูกศิษย์ ถ่ายทอดความรู้แบบไม่หวังผลตอบแทนขอเพียงมีความตั้งใจจริง ขยันหมั่นเพียรฝึกซ้อมเท่านั้น นายบุญถึง

ปานะโปย ได้รับรางวัลและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้านกันตรึมสม่ำเสมอมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านกันตรึมให้บุตรหลานและบุคคลทั่วไป เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นเอง จากภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วย 1) ซอกันตรึม หรือตรัวของกันตรึมคณะบุญถึง มีรูปร่างคล้ายซอด้วง ที่ใช้ประสมในวงดนตรีไทย 2) กลองกันตรึม (สะโกรหรือสะกั่ว) ของวงดนตรีกันตรึมพื้นบ้านคณะบุญถึงใช้ 1 ชุดมี 2 ลูก รูปร่างคล้ายโพนในวงดนตรีไทย แต่ยาวกว่า มีลูกเล็กและลูกใหญ่ ลำตัวของกลองชุดจากไม้ตะเสก (ภาษาพื้นบ้านเขมร) ทำด้วยช่างพื้นบ้าน แล้วนำมาซึ่งหนังหน้ากลองเอง 3) ฉิ่ง 1 คู่ 4) ฉาบ 1 คู่ และ 5) กรับที่ทำจากจากไม้พยูง 1 คู่ วงศ์वंสันต์ วงศ์वंสันต์ वंสันตสุรีย์ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ที่ศึกษาประวัติศาสตร์กล แกว่เพ็ญ ผลการวิจัยพบว่า ครูสกล แกว่เพ็ญอาศัย เกิดในตระกูลนักดนตรีไทย ศึกษาวิชาดนตรีไทยมาจากบิดามารดามาแต่เยาว์วัยกับบุคคลในครอบครัวและได้เรียนรู้ดนตรีไทยกับครูหลายท่านจนมีความสามารถในด้านบรรเลงเครื่องดนตรีไทยประเภทปี่พาทย์ ด้านขับร้องเพลงไทย ประพันธ์เพลงและด้านการสร้าง เครื่องดนตรีเป็นอย่างดี มีผลงานปรากฏเป็นที่รู้จักในวงการดนตรีไทยอุบิสัยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เมตตาต่อศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยไม่หวังสิ่งใด สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ กิจชัย ส่องเนตร (2554 : 13) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสืบทอดสละสลวยในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ผลการวิจัยพบว่า ที่ผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ และทักษะโดยใช้การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะเป็นหลัก และเสริมด้วยองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้แล้วจากการขอฝากตัวเป็นศิษย์ ก็เป็นอีกวัฒนธรรมประเพณีสำคัญที่ศิษย์พึงกระทำต่อครู สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในการรับศิษย์หรือการมอบตัวเป็นศิษย์ทั่วไปในประเทศไทย สอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ คำถาชัย (2557 : บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยกระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ วงดนตรีผู้ไทย บ้านคำม่วง มีนักดนตรี หมอลำ และผู้รำ ทั้งหมดรวม 9 คน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านกระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอสรีธาตุ จังหวัด อุดรธานี พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสืบทอดเป็นขั้นตอนการรับ ลูกศิษย์ การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ ขั้นตอนการสืบทอดเป็นกระบวนการเรียน การสอน และขั้นประเมินผลการสืบทอดผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้ประเมินผล

2) ด้านการถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมและบทบาทหน้าที่ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ การถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านของครูภูมิปัญญาทั้งด้านการเป่าปี่สไล การเป่าปี่อ้อ การสืซอกันตรึม และการร้องเพลงกันตรึมมีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ตามที่ตนได้เรียนมาซึ่งการสืบทอดของดนตรีในแต่ละประเภทย่อมมีปัจจัยและแนวทางที่

แตกต่างกัน การดำรงอยู่ของคนตรีพื้นบ้านกันตรึม สามารถทำให้ศิลปินสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทาง การบรรเลงดนตรีดนตรีพื้นบ้านกันตรึมจึงถือเป็นเครื่องจรรโลงจิตใจของชาวสุรินทร์ให้สามารถตระหนักถึงรากเหง้าของความเป็นชาวเขมรสุรินทร์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการผันเปลี่ยนรูปแบบทางเพลงดนตรี จากดั้งเดิมเป็นวงมโหรี กันตรึม จนนำมาสู่วงกันตรึมแบบประยุกต์ส่งผลให้ดนตรีกันตรึมมีการถ่ายทอดตามลำดับตั้งแต่ครูบอาจารย์สู่ลูกศิษย์ ทั้งด้านการขับร้อง การเล่นตรี ทำให้วงดนตรีกันตรึมคงอยู่จนถึงยุคปัจจุบันจึงควรมีการศึกษาเพื่ออนุรักษ์สืบสาน และถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญาพื้นบ้านกันตรึมในจังหวัดสุรินทร์ให้คงอยู่คู่กับสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ สุภานิดา พรเอี่ยมมงคล และคณะ (2563 : 63) ที่ได้ทำการการศึกษาเรื่องภูมิปัญญา ตรีวงจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดตรีนกนาของครูธงชัย สามสี มีดังนี้ 1. ขั้นการรับศิษย์ ผู้วิจัยแบ่งประเภทผู้เรียนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นักศึกษาสาขาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2) บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจและ 3) นักเรียน โรงเรียนต่าง ๆ ที่ครูธงชัย สามสี จัดค่ายดนตรีกันตรึม 2. ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด พบว่า ครูธงชัย สามสี ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบรรเลงที่ถูกต้อง ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบผสมผสานระหว่างการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะและการใช้โน้ตเพลงประกอบการถ่ายทอด โดยกำหนดบทเพลงในการถ่ายทอดบทเพลงเบื้องต้นในคู่มือการฝึกชอกันตรึมเบื้องต้นไว้ 20 บทเพลง เช่น ปการันแจก อายัยลำแบ อายัยกลาย อายัยसारยัง มวงกลองโด และอันซองแสนนบกกลาย เป็นต้น 3. ขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล ก่อนทำการสอนจะให้ผู้เรียนไหว้ครู เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงครูบอาจารย์ และเป็นการเชื่อได้ว่าได้บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และครูที่ ล่วงลับไปแล้วให้ทราบ ว่าครูธงชัย สามสี จะถ่ายทอดบทเพลงกันตรึมให้แก่ลูกศิษย์ กระบวนการถ่ายทอดตรีนกนา แบ่งเพลงออกเป็นลำดับขั้นตามความง่ายไปหายาก ตามลักษณะการใช้นิ้วและการใช้คันชักกระบวนการถ่ายทอดตรีนกนาของครูธงชัย สามสี ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การปรับพื้นฐานการบรรเลง 2) ฝึกสีสายเปล่า และ ฝึกสีกดสาย 3) ฝึกสีสลับคันชัก 4) ฝึกสี สลับตัวโน้ต 5) ฝึกปฏิบัติบทเพลง 6) การเพิ่มเติมทักษะอื่นๆ และ 7) การวัดผลประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พชร สุวรรณภาชน์ (2543 : 166-167) มีแนวคิดว่าการที่วัฒนธรรมจะคงอยู่ได้นั้น จะต้องมีการอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุน โดยมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จึงจะสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมได้อย่างถ่องแท้เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นหนทางนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมได้ ทั้งในด้านแบบแผนและเนื้อหาของวัฒนธรรม ปลูกฝังเยาวชนและประชาชนหันมาให้ความสำคัญวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์นั้น

จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้ง ภาครัฐเอกชน และประชาชนทุกคน เพื่อให้วัฒนธรรมสามารถคงอยู่ได้ต่อไป ที่ได้ศึกษากระบวนการสืบทอดและพัฒนาถิ่นฐานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ และสอดคล้องกับ ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2549 : 149-152) ที่ได้อธิบายถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยว่าใช้ความใกล้ชิด ความเป็นกันเองแบบญาติในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การต่อเพลงพิจารณาตามความถนัดของศิษย์แต่ละคน โดยการสร้างประสบการณ์ให้ศิษย์ด้วยการฟังจากครูบรรเลง เพื่อให้เกิดความรู้กว้างขวางเพื่อที่จะได้นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ การที่ครูภูมิปัญญาได้ให้โอกาสแก่ศิษย์ได้บรรเลงร่วมกับวงดนตรีอาชีพร่วมกับครูนั้นทำให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและท าให้ศิษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนของการแสดงดนตรีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

สอดคล้องกับทฤษฎีการหน้าที่นิยม จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540 : 8-9) ที่ได้สรุปแนวคิดและทฤษฎีได้ว่า สังคม ๆ หนึ่งต่างมีหน้าที่ โดยหน้าที่ดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มคน หรือ สมาชิกในสังคม เช่น ความต้องการเกี่ยวกับปัจจัย 5 ความต้องการทางด้านจิตใจเกี่ยวกับความเชื่อ เป็นต้น การขอฝากตัวเป็นศิษย์หรือการมอบตัวเป็นศิษย์ต่างมีกระบวนการพิธีที่แสดงความเคารพต่อครูและการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชา การจัดเตรียมนำดอกไม้ธูปเทียนหรือเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ เป็นการแสดงความอ่อนน้อมของศิษย์ต่อครู และเพื่อให้ศิษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตัวอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมกันตรึมผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ศิษย์พร้อมที่จะถูกอบรมสั่งสอนตามวัฒนธรรมและประเพณีของครูภูมิปัญญากันตรึม รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและภูมิใจในวิชาชีพกันตรึมให้แก่ศิษย์อีกด้วยด้วยการสอนเน้นการอธิบาย การสาธิตให้ทำตามซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ หรือจนกว่าจะจดจำได้ โดยสอนจากง่ายไปหายาก เมื่อศิษย์ติดขัดหรือ ครูเห็นว่า บรรเลงผิดเพี้ยนจะรีบแก้ไขทันทีโดยไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไป เมื่อสอนจนจบท่อนเพลงหรือจบเพลงแล้วจะให้ทบทวนก่อนที่จะขึ้นเพลงใหม่เมื่อสอนผ่านไปได้สักระยะครูจะสังเกตว่าศิษย์สามารถบรรเลงร่วมกับวงได้หรือยัง ถ้าสามารถบรรเลงได้ก็จะให้ทดลองบรรเลงกับวงดนตรีเวลาว่าง สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีด้านวิธีการถ่ายทอดดนตรีของ ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2549 : 149-152) ที่ได้อธิบายถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยว่าใช้ความใกล้ชิด ความเป็นกันเองแบบญาติในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การต่อเพลงพิจารณาตามความถนัดของศิษย์แต่ละคน โดยการสร้างประสบการณ์ให้ศิษย์ด้วยการฟังจากครูบรรเลง เพื่อให้เกิดความรู้กว้างขวางเพื่อที่จะได้นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ การที่ครูภูมิปัญญาได้ให้โอกาสแก่ศิษย์ได้บรรเลงร่วมกับวงดนตรีอาชีพร่วมกับครูนั้นทำให้

ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และทำให้ศิษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนของการแสดงดนตรีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในชุมชนท้องถิ่นให้เจริญขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงระบบบริหารการดำรงอยู่ การสืบทอด ประเพณี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการคงอยู่ของเอกลักษณ์ไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงและเลือนหายไป

1.2 หน่วยงานมหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรรับการถ่ายทอดองค์ความรู้มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านกันตรึมทั้งการขับร้องและดนตรีเพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมสู่สาธารณชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาหมู่บ้านในแถบนี้ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ได้

2.2 วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมของผู้คนที่มีภาษาเขมรถิ่นไทยในการสื่อสาร ล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น หากนักวิจัยสามารถนำวัฒนธรรมเหล่านี้มาทำการศึกษาข้อมูลตามวิธีการทางมานุษยวิทยาหรือภาษาศาสตร์เพื่อเป็นการบันทึกและเชิดชูภูมิปัญญาพื้นบ้านพื้นเมืองให้คงคู่แผ่นดินต่อไป

2.3 หน่วยงานการศึกษาหรือองค์กรส่วนท้องถิ่น สามารถนำเอางานวิจัยนี้ไปเขียนเป็นโครงการหรือกิจกรรมสืบสานการถ่ายทอดและการสืบทอดของภูมิปัญญาพื้นบ้านสุรินทร์ โดยกำหนดให้มีโครงการช่วงปิดภาคการศึกษาและให้ครูภูมิปัญญามายถ่ายทอดให้กับนักเรียนหรือผู้สนใจ ซึ่งเป็นการร่วมกันสืบสานภูมิปัญญาตราวนาลในจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กิจชัย ส่องเนตร. (2554). การถ่ายทอดสละในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542) คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5,
เล่มที่ 1 กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

- เครือจิต ศรีบุญนาถ. (2534). **การฟ้อนรำของชาวไทยเขมรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- โฆสิต ดีสม. (2565, สิงหาคม 25). **ครุภูมิปัญญา**. สัมภาษณ์.
- โฆสิต ดีสม. (2544). **พัฒนาการของกันตรึมบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดัด สังขว. (2565, ตุลาคม 15). **ครุภูมิปัญญา**. สัมภาษณ์.
- ปณิธาน อารีย์, เขาว์ การวิชา และเฉลิมกิต แซ่แก้ว. (2563). **การศึกษาภูมิปัญญาตัวจังหวัดสุรินทร์**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 22(2) : 63.
- ปิ่น ดีสม. (2539). **บทขับร้องเพลงกันตรึม**. บันทึกส่วนตัว. สุรินทร์ : ม.ป.ท. อัดสำเนา.
- เผย ศรีสวาท. (2565, กันยายน 23). **ครุภูมิปัญญา**. สัมภาษณ์.
- พชร สุวรรณภาชน. (2543). **เพลงโคราช : การศึกษาทางมานุษยวิทยาการทางดนตรี**. วิทยานิพนธ์ศิลป ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรรณราย คำโสภา. (2540). **กันตรึมกับเพลงประกอบการแสดงพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2531). **อีสานศึกษา**. มหาสารคาม : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ภาณุวัฒน์ คำถาชัย. (2557). **กระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วงศ์สันต์ วสันตสุรีย์. (2555). **การสืบทอดดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คันสนีย์ จะสุวรรณ. (2549). **ภูมิปัญญาในดนตรีไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว “นักดนตรี”**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2531). **สหวิทยาเขตอีสานใต้-สุรินทร์**. การละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสุรินทร์เรื่อมอันเรื่อมกันตรึม. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์.

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2542). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์**. สุรินทร์ : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2551). “**พูนสาม สีศรี แห่งครุศรีเมืองสุรินทร์ศรีศิลป์นั กันตรึม**” หนังสืออนุสรณ์งานศพ. ศรีสะเกษ : ศรีสะเกษการพิมพ์.
- สุดฤทัย เมอะประโคน (2562). **กันตรึมบุรีรัมย์คณะบุญถึงตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 7(1) : 25-26.
- สุนทร อ่อนคำ. (2551). **เจรีียง กันตรึม : วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมกลุ่มชนเขมรอีสานใต้**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุณิดา พรเอี่ยมมงคล, เชาว์ การวิชา และเฉลิมกิต แซ่แก้ว (2563). **การศึกษาภูมิปัญญาตรัว จังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสาวภา พรศิริพงษ์ และณัฐกา สงวนวงษ์. (2552). **กลุ่มเพลงตามช่วงชั้น ผ ล ก ดั น สู่ ห ลั ก สู ต ร ท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.